

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI
ACİL SAĞLIK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

BÖCEK SOKMALAR VE HAYVAN ISIRIKLARINDA İLK YARDIM

Amaç ve Öğrenim Hedefleri

Amaç;

Katılımcılar böcek sokmaları ve hayvan ısırıklarında ilk yardım konusunda bilgi, beceri ve tutum kazanacaklardır.

Öğrenim Hedefleri;

- Hayvan ısırıklarında ilk yardım uygulayabilmeli.
- Yılan ısırıkları , denizanası ve böcek ısırıklarında ilkyardım uygulayabilmeli.

Hayvan Isırıkları (Kedi, Köpek, At, İnek)

Genel Bilgiler

Hayvan ısırıkları önemli bir halk sağlığı sorunudur.

Bir hayvan ısırığında iki sorunla karşı karşıya kalınmaktadır.

1. Vücutta ortaya çıkan doku yaralanması,
 2. Daha sonra oluşabilecek enfeksiyonlar yani mikrobik hastalıklardır.
- Bu enfeksiyonların başında **tetanoz** ve **kuduz** gelmektedir.
 - Acilen tedavi edilmezse hastalık **öldürücüdür**.

Hayvan Isırıkları (Kedi, Köpek, At, İnek)

Belirti Ve Bulgular

- Isırık ve diş izleri
- Cilt ve cilt altı dokularda yaralar
- Cilt ve doku kayıpları
- Orta veya şiddetli kanama
- Şişlik
- Kızarıklık
- Ağrı

Hayvan Isırıkları (Kedi, Köpek, At, İnek)

İlk Yardım

- Yaşamsal bulgular değerlendirilir.
- Yaraya bakmadan önce eller su ve sabunla yıkanır.
- Mümkünse eldiven giyilir eğer eldiven giyilemez ise temiz bir plastik poşet kullanılarak hasta/yaralının kanı veya yarası ile temas önlenir.
- Isırık yeri 10-15 dakika **su ve sabunla** yıkanır.
- Yara şiddetli kanıyorsa yaraya doğrudan bası uygulayarak kanama durdurulur.
- Yara kuru temiz bir bez veya bandajla örtülür.

Hayvan Isırıkları (Kedi, Köpek, At, İnek)

İlk Yardım

- Hasta/yaralının kuduz ve/veya tetanoz aşıları ve yara bakımı için bir sağlık kuruluşuna başvurması sağlanır.
- Yaralanma ciddi ve yaralının hayati tehlikesi mevcutsa derhal 112 acil yardım numarası aranır.

Hayvan Isırıkları (Kedi, Köpek, At, İnek)

Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

- Hasta/yaralının yarasına bakmadan önce ve sonra eller yıkanır. Elleri yıkamak için sabun ve dezenfektanlar kullanılır.
- Yara üzerine herhangi yabancı bir madde (çeşitli otlar, biber, yağ, benzin vs) dökmekten ve yara üzerinde herhangi bir işlem yapmaktan kaçınılır.
- Hayati tehlike oluşturmaya dahi, köpek (veya başka bir hayvan) tarafından ısırılan kişinin mutlaka en yakın sağlık kuruluşuna başvurması sağlanır.
- Kuduz aşısı yapılmamış hayvanlar en az 10 gün gözetim altında tutulur.

Hayvan Isırıkları (Kedi, Köpek, At, İnek)

Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

- Hayvanı yakalamak için çabalanmaz ve hayvana yaklaşılmaz. (Hayvanı yakalamak için çabalanmaktan ve hayvana yaklaştırmaktan kaçınılır).
- Kesinlikle gerekli olmadıkça **hayvan öldürülmez** (öldürmekten kaçınılır) eğer öldürülmesi gerekiyorsa, kuduz muayenesi için hayvanın baş ve beynini hasardan korunur.
- Uygun önlemler almadan hayvana dokunulmaz.
- Enfekte tükürük hayvanın derisinde ve tüylerinde olabilme ihtimali nedeni ile eldiven giyilir veya ölü bir hayvan taşımak zorunda kalınırsa bir kürek kullanılır.

Yılan Isırıkları

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI
ACIL SAĞLIK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Yılan ısırıklarının etkileri yılanın türüne göre değişir. Ancak genel kabul tüm yılan ısırıklarına zehirliymiş gibi muamele edilmesidir.

Yılan Isırıkları

Belirti Ve Bulgular

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI
ACIL SAĞLIK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Isırık yerinde;

Kanama

Şişlik

Morarma

Ağrı

Uyuşma

Diş izleri

- Görme bulanıklığı
- Konuşma bozukluğu
- Terleme
- Bulantı veya kusma
- Karın ağrısı ve ishal
- Bilinç bulanıklığı
- Nefes darlığı

Yılan Isırıkları

İlk Yardım

- Hasta/yaralıya uzanması ve hareket etmemesi söylenir.
- Sakin kalmak ve hareket etmemek zehrin yayılmasını yavaşlatacağı için hasta/yaralı sakinleştirilir.
- Mümkünse eldiven giyilir eğer eldiven giyilemez ise temiz bir plastik poşet kullanılarak hasta/yaralının kanı veya yarası ile temas önlenir.
- Şişme nedeniyle kan akışını engelleyecek yüzük ve saat gibi takılar ve sıkı giysiler çıkarılır.
- Yara temiz bir pamuklu bez veya bandajla örtülür.
- Isırık yeri kol ve bacaklarda ise yara üstünden **dolaşımı engellemeyecek şekilde** bandaj uygulanır.

Yılan Isırıkları

İlk Yardım

- 112 acil yardım numarası aranarak ya da aratarak yardım istenir.
- Tıbbi yardım sağlanıncaya kadar hasta /yaralı ile birlikte kalınır.
- Yaşamsal bulguları gözlemlenir.

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI
ACIL SAĞLIK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Yılan Isırıkları

Dikkat Edilmesi Gerekli Hususlar

- Yılan ısırığında yara üzerine soğuk veya buz uygulaması yapılmaz.
- Enfeksiyona yol açma ve yara iyileştirmesini geciktirme riski nedeniyle yara üzerine kesinlikle herhangi bir (vakumla, şırınga ya da ağızla yaranın emilmesi, kesilmesi, enjeksiyon gibi) işlem yapılmaz. (yapmaktan kaçınılır)
- Yılan ısırıklarında **turnike uygulaması yapılmaz.**

Denizanası Sokmaları

Genel Bilgiler

Denizanaları her okyanus ve denizde bulunur. Denizanası dokunaçlarında küçük ve içi zehir dolu mızrakları vardır. Bunları kurbanlarına saplayarak zehirlenmelere neden olurlar.

- Çoğunluğu zararsız olmasına rağmen, bazı türleri **yerel (lokal)** ve tüm **vücudu ilgilendiren (sistemik)** reaksiyonlara neden olabilir.

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI
ACIL SAĞLIK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Denizanası Sokmaları

Genel Bilgiler

- Çoğu zaman, sadece küçük ve genellikle yanıklara benzeyen kaşıntılı reaksiyonlara neden olurlar.
- Bu lezyonlar genellikle birkaç gün ile birkaç hafta arası bir sürede kendiliğinden iyileşir.
- Nadir de olsa sokma yerinde sonradan renk değişikliği meydana gelebilir.
- Kutu denizanası ve mavi şişe denizaneleri zehirli denizaneleridir. Bu türlere Türkiye’de pek rastlanılmamaktadır.

Denizanası Sokmaları

Belirti Ve Bulguları

Yara yerindeki yerel belirti ve bulgular	Tüm vücudu ilgilendiren belirti ve bulgular
• Kızarıklık • Ağrı • Kaşıntı • Uyuşma ve karıncalanma • Cilt döküntüleri ve püstüller (Ciltte, içerisinde cerahat bulunan kabarık lezyonlar)	• Kas ağrısı • Kusma • Terleme • Huzursuzluk • Tansiyonda yükselme • Karın ağrısı • Göğüs ağrısı

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI
ACIL SAĞLIK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Denizanası Sokmaları

İlk Yardım

- Kişinin sokma bölgesini ovması önlenir.
- Denizanasının dokunaçlarını çıkarılır. Eğer dokunaçlar yapışık durumda ise; bunlar kredi kartı gibi düz bir nesne kullanılarak kazıyarak çıkarılır.
- Denizanasının dokunaçlarının etkisiz hale getirilmesi için coğrafi bölgeye ve denizanası türüne göre; deniz suyu, karbonat ve sirke veya sokmanın olduğu yere ısı uygulaması yapılır.
- Tatlı su zehrin açığa çıkmasına ve daha fazla zehirlenmeye neden olabileceğinden **tatlı su uygulaması yapılmaz.**

Denizanası Sokmaları

İlk Yardım

- Denizanasının türünden emin olunamıyorsa temas bölgesi sadece deniz suyu ile iyice durulanır.
- Ölümcül denizanası olan bölgelerde hemen 112 acil yardım numarasını arayarak ya da aratarak yardım istenir.
- Denizanası sokmalarının tedavisinde **basınçlı bandajlar kullanılmaz.**

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI
ACIL SAĞLIK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Böcek Isırıkları Veya Sokmaları

(Kene, Örümcek, Akrep, Arı)

Böcek ısırığı veya sokmalarının çoğu, ısırık veya sokma bölgesi ile sınırlı küçük reaksiyonlara neden olur ve genellikle de evde tedavi edilebilir.

Ancak ağız ve boğaz bölgesindeki ısırık veya sokmalar, oluşabilecek şişlik nedeniyle tehlikelidir ve hayatı tehdit edebilir.

- Bazı insanlarda böcek ısırık veya sokmasına karşı alerjik reaksiyon meydana gelir. Bu reaksiyon yerel (lokal) veya tüm vücudu ilgilendiren (sistemik) tarzda olabilir.

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI
ACIL SAĞLIK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Böcek Isırıkları Veya Sokmaları

(Kene, Örümcek, Akrep, Arı)

Isırma veya sokmaya neden olan hayvana göre ortaya çıkan belirti ve bulgular değişebilir. Örneğin;

- **Arı sokmasında;** Sokma bölgesi ağız veya boğaz ise, ortaya çıkan yerel reaksiyon hava yolu tıkanıklığına neden olabilir. Özellikle arı birkaç yerden soktuysa, nefes borusuna yakın bir yerden soktuysa ya da kişi alerjik bünyeli ise ciddi anlamda risk oluşturur.
- **Kene ısırığında;** Kırım-Kongo Kanamalı Ateşi, Lyme ve Tularemi gibi hastalıklar görülebilir.
- **Akrep sokmasında;** Akrep zehirli ise tüm vücudu ilgilendiren (sistemik) ciddi bulgular ortaya çıkabilir.

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI
ACIL SAĞLIK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Böcek Isırıkları Veya Sokmaları

(Kene, Örümcek, Akrep, Arı) - *Belirti Ve Bulgular*

Yerel (lokal) belirti ve bulgular;

Isırık veya sokma bölgesinde;

- Ağrı
- Şişlik
- Kızarıklık veya döküntü
- Kaşıntı ve kabarıklık görülebilir.
- Kene gibi bazı hayvanlar ise cilde tutunmuş halde görülür.

Böcek Isırıkları Veya Sokmaları

(Kene, Örümcek, Akrep, Arı) - Belirti Ve Bulgular

- Tüm vücudu ilgilendiren (sistemik) tarzdaki bir alerjik reaksiyon, potansiyel olarak hayatı tehdit edebileceğinden acil müdahale gerektirir.
- Alerjik reaksiyonu olan bir kişide tüm vücudu ilgilendiren (sistemik) **aşağıdaki belirti ve bulgular görülebilir;**
 - Döküntü
 - Kaşıntı
 - Kas krampları, titreme ve karıncalanma
 - Terleme
 - Hırıltı, ses kısıklığı veya nefes almada zorluk
 - Baş dönmesi veya baygınlık
 - Yutma güçlüğü
 - Yüz ve dudaklarda şişlik
 - Bulantı, kusma veya ishal
 - Kaygı veya huzursuzluk
 - Bayılma
 - Şok

Böcek Isırıkları Veya Sokmaları

Kene Isırıkları

Kene ısırıkları sıklıkla ağrısız olduğu için, genellikle ısırılan kişiler keneyi ancak ısırıldıktan çok sonra fark ederler. Kenenin fark edildikten sonra en kısa sürede vücuttan uzaklaştırılması önemlidir.

- Kenenin insan vücudunda kaldığı sürenin uzaması ile hastalık geçiş riski artmaktadır.
- Özellikle bu süre 24 saat ve üzerinde ise risk daha da artmaktadır.
- Bu nedenle kenenin hızlıca ve parçalamadan çıkarılması gereklidir.

Böcek Isırıkları Veya Sokmaları

Kene Isırıklarında İlk Yardım

Kenenin tutunduğu ciltten çıkarılma işlemi;

- Keneye asla çıplak elle dokunulmaz ve eldiven giyilir.
- Keneleri ince cımbız kullanarak (parmaklarla değil) çıkarılır.
- Keneyi mümkün olduğu kadar cilde yapıştığı yere en yakın yerden baş kısmından tutularak çok sıkmadan yukarı doğru çekerek çıkartılır.
- Kenenin baş ve ağız kısmının tam olarak çıkartılmasına dikkat edilir.

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI
ACIL SAĞLIK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Böcek Isırıkları Veya Sokmaları

Kene Isırıklarında İlk Yardım

- Çıkartmak için kene bükülmez veya sarsılmaz.
- Kenenin gövdesini sıkılmaz, ezilmez ve patlatılmaz.
- Vazelin, alkol, benzin, mazot ve aseton gibi maddeler uygulanmaz.
- Sıcak uygulamaz. Kibrit, çakmak veya sigara ile yakmaya çalışılmaz.
- Keneyi çıkartmışsanız gerekli kan testlerini yaptırtmak için, keneyi çıkartamadıysanız veya keneyi çıkartma işlemini yapamayacağınızı düşünüyorsanız zaman kaybetmeden ısırılan kişinin mutlaka en yakın sağlık kuruluşuna başvurması sağlanır.

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI
ACIL SAĞLIK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Böcek Isırıkları Veya Sokmaları

Örümcek Isırıkları

Örümcekler et obur hayvanlardır ve kurbanlarını zehirleyerek felç ederler.

Örümceklerin dişleri, insan cildini geçebilecek kadar uzun ve zehir miktarları yeterli düzeyde olmadığından dolayı genel olarak insanları nadiren ve az miktarda etkilerler.

- Örümcek ısırığı sıcak aylarda daha sık görülür.

Böcek Isırıkları Veya Sokmaları

Örümcek Isırıkları

- Örümcek ısırığının teşhis edilmesi zordur, çünkü çoğu insan örümcekleri asla görmez ve ısırıklar tipik olarak çok az ağrıya neden olur.
- Her ne kadar ısırıkların %98-99 kadarı zararsız olsa da nadiren doku ölümü ile sonuçlanan yaralar, tüm vücudu ilgilendiren (sistemik) zehirlenmeler ve bazen de ölüm meydana gelebilir.

Böcek Isırıkları Veya Sokmaları

Örümcek Isırıklarında İlk Yardım

- Isırılan bölgeyi etkilenen bölge su ve sabunla yıkanır.
- Isırılan bölgeye etkilenen bölge soğuk uygulama yapılır.
- Kan dolaşımını engellemeyecek şekilde bandaj uygulanır.
- Örümceğin ısırıldığı bölgede kızarıklık ve ağrı artışına ilave olarak uyuşukluk başlarsa zaman kaybetmeden hasta /yaralının mutlaka en yakın sağlık kuruluşuna başvurması sağlanır.
- Hasta/ yaralıda tüm vücudu ilgilendiren (sistemik) bulgular varsa hemen 112 acil yardım numarasını aranarak ya da aratarak yardım isteyin istenir.

Böcek Isırıkları Veya Sokmaları

Örümcek Isırıklarında İlk Yardım

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI
ACIL SAĞLIK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Böcek Isırıkları Veya Sokmaları

Akrep Sokmaları

Akrepler özellikle sıcak ve kuru iklimlerdeki genellikle kuytu yerlerde bulunurlar.

- Ülkemizde daha çok Güneydoğu Anadolu bölgesinde rastlanır.
- Akrep uzun kuyruğunun sonundaki iğnesi ile sokar ve öldürücü olabilir.
- Akrebin soktuğu vücut bölgesinde kuvvetli bir yerel (lokal) belirti ve bulgular meydana gelir.
- Sonrasında da olaya tüm vücudu ilgilendiren (sistemik) belirti ve bulgular eklenebilir.

Böcek Isırıkları Veya Sokmaları

Akrep Sokmalarında İlk Yardım

- Hasta /yaralı sakinleştirilir.
- Etkilenen bölge hareket ettirilmez.
- Sokulan yer etkilenen bölge su ve sabunla nazikçe yıkanır.
- Sokulan yerin etkilenen bölge üzerine 15 dakika soğuk uygulama yapılır.
- Kan dolaşımını engellemeyecek şekilde bandaj uygulanır.
- Sokulan yere etkilenen bölgeye **kesme veya emme gibi herhangi bir işlem yapılmaz.**
- 112 acil yardım numarası aranarak ya da aratılarak yardım istenir.

Böcek Isırıkları Veya Sokmaları

Arı Sokmaları

Arı birkaç yerden soktuysa, nefes borusuna yakın bir yerden soktuysa ya da kişi alerjik bünyeli ise tehlikeli olabilir.

- Alerjik kişilerde sadece bir arı sokması bile dakikalar içerisinde nefes darlığına ve şoka neden olabilir.
- Hastaların % 5'i arı sokmalarına karşın alerjiktir.

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI
ACIL SAĞLIK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Böcek Isırıkları Veya Sokmaları

Arı Sokmalarında İlk Yardım

- Hasta/yaralıya yardım etmeden önce bölgenin güvenli olduğundan emin olunur.
- Ortamda tehlike devam ediyor ise hasta/yaralı ile birlikte olay yerinden uzaklaşılır ve güvenli bir yere sığınılır.
- Etkilenen bölge su ve sabun ile yıkanır.

Böcek Isırıkları Veya Sokmaları

Arı Sokmalarında İlk Yardım

Arının iğnesi cilt üzerinde görülüyorsa çıkarılır.

- Arının iğnesi mümkün olduğunca hızlı çıkarılmaya çalışılır.
- İğneyi çıkarmak için kredi kartı, cetvel veya anahtar arkası gibi düz kenarlı bir alet kullanılır.
- İğne dışarı çıkıncaya kadar iğnenin olduğu yer kullanılan aletle nazikçe kazınır.
- İğneyi sıkmak cilde daha fazla zehrin salınmasına neden olabileceğinden, cımbız gibi aletlerle sıkarak çıkartmaya çalışmaktan kaçınılmalı.

Böcek Isırıkları Veya Sokmaları

Arı Sokmalarında İlk Yardım

- Soğuk uygulama yapılarak ödem ve zehir emilimi azaltılır.
- Ağız içi sokmalarında, alerji hikâyesi olanlarda ve tüm vücudu ilgilendiren (sistemik) bulgular gösterenlerde hemen 112 acil yardım numarası aranarak ya da aratarak yardım istenir.
- Nefes darlığı, dil, boğaz ve yüzde şişlikle ciddi alerjik bulguları olan hastaların reçete edilmiş ilacı (Epinefrin otomatik enjektörü) varsa hasta/yaralının bacağı üzerinden kaslı bir bölgeye uygulanır.

Böcek Isırık Ve Sokmaları

Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI
ACIL SAĞLIK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- Böcek ısırık ve sokmalarında zehrin kana karışmasını engellemek amaçlı ısırılan yara üzerine kesinlikle herhangi bir işlem (vakumla, şırınga ya da ağızla yaranın emilmesi, kesilmesi, enjeksiyon, dağlama gibi) yapılmamalıdır.
- Bunlar enfeksiyona yol açar ve yara iyileştirmesini geciktirirler.

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI

ACİL SAĞLIK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
EĞİTİM VE PROJELER DAİRE BAŞKANLIĞI